



**Eminentissimi Ac Reverendissimi Domini, D. Joannis Baptistæ, Cardinalis De Luca, Theatrum Veritatis Et Justitiæ, Sive Decisivi Discursus**

Ad Veritatem Editi In Forensibus Controversiis, Canonicis & Civilibus, in quibus in Urbe Advocatus, pro una partium scripsit, vel Consultus respondit ; Cum Indicibus Argumentorum, Causarum ac Rerum luculentissimis. Opus Tam Judicibus, Quam Causarum Patronis, atque omnibus in utroque Foro ...

Pars I. De Testamentis, Codicillis, & ultimis voluntatibus. Pars II. De Hærede, & Hæreditate. Pars III. De Legitima Trebellianica, & aliis Detractionibus

**Luca, Giovanni Battista de**

**Coloniae Agrippinae, 1690**

Disc. VI. Romana hæreditatis de Cevis. De testamentis Cardinalium per solam schedulam privatam in vim indulti, absque solemnitatibus juris positivi, quando valeant, & quid requiratur ad eorum ...

---

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74043](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74043)

Motivabant aliqui ex Dominis, quod difficultas non esset in suspitione falsitatis, & suppositionis, sed in defectu solemnitatum, ob non consignationem factam manu propria testatrix, seu ob non subscriptionem, vel non factam expressionem hæredis; Verùm hæc erant lævia fundamenta, quoniam ut in præcedentibus habetur, passim istæ solemnitates requisitæ, vel in testamentis solemnibus ad formam *l. hac consultissima*, vel in testamentis nuncupativis nuncupatione explicita, non desiderantur in his nuncupativis nuncupatione implicita, in quibus potius error est hujusmodi solemnitates adhibere, ut advertitur in *Romanæ hereditatis* 19. *Novembris 1635. & 7. Aprilis 1636. Coccino impress. dec. 359. & 362. p. 12. rec. ac etiam dicta decif. 263. & 581. par. 4. rec. tom. 2. & in Senogallien. successio- nis 29. Januarii 1652. Corrado decif. 215. part. 11. & supra disc. 2. & in aliis.*

Dum enim *Bart.* originarius auctor hujus formulæ testandi, exemplificat casum in testamento condito per relationem ad schedulam absentem existentem penes Guardianum Sancti Francisci, non videtur in qua juris ratione unquam dici valeat, ut dicta forma consignationis propria manu desideranda sit pro solemnitate, cum solum circumstantia an habeat Notarius à testatrice, vel capiat à seipso, ponderari possit pro suspitione possibili suppositionis unius schedulæ loco alterius.

Et nihilominus, quando difficultas resideret in defectu solemnitatum, id fuisset considerabile, quando ageretur de integra hereditate jure directo, secus autem dum de solo legato, quod in vim clausulæ codicillaris deberi potest etiam ab intestato *Franch. decif. num. 4. & sequen. & consequenter intellectus his resolutionibus non acquiescebat.*

R O M A N A  
HÆREDITATIS DE CEVIS  
P R O  
P P. SANCTI DOMINICI  
C U M  
A B B A T E C E V A

*Casus disputatus in Congregationibus particularibus,  
& concordatus.*

De testamentis Cardinalium per solam schedulam privatam in vim indulti, absque solemnitatibus juris positivi, quando valeant, & quid requiratur ad eorum perfectionem, & validitatem.

S U M M A R I U M.

- 1 **F**acti series.
- 2 **A**n in testamentis Cardinalium per necessè requirantur duo testes pro affirmativa.
- 3 **D**e negativa, qua reputatur verior.
- 4 **D**e rationibus, quibus hæc secunda opinio innititur.
- 5 **A**d quid prosint testes, vel adminicula.

6 **R**ecognitio schedulæ testamentaria, an saltem de Curia stylo sufficiat per testes habentes notam manum, plene examinatur articulus cum distinctione casuum.

7 **A**tteno etiam stylo Curia dicta sola probatio non sufficit.

8 **D**e differentia inter recognitionem per comparationem, & per testes habentes toram manum.

9 **D**e conjecturis, vel adminiculis scripturæ falsitatem arguentibus.

10 **Q**uomodo conjecturæ, & adminicula ponderari debent.

11 **D**e differentia inter testamenta inter liberos, & ad alias causas, & alia.

12 **S**olemnitates à jure civili introductæ in testamentis, quomodo sint considerabiles etiam in illis testamentis, in quibus illa remissa sunt.

13 **D**e differentia ratione inter cap. relatum, & cap. cum effectus de testamentis.

14 **Q**uantitas bonorum arget suspitionem falsitatis.

15 **A**n, & quando reo incumbat onus probandi concludenter suam exceptionem.

16 **I**n specie quando venientibus ab intestato incumbat onus probandi testamenti falsitatem, vel è contra.

17 **N**on sufficit veritas, seu perfecta recognitio schedulæ, nisi consistat de determinata voluntate testandi.

D I S C. VI.

**C**um defuncto Cardinali Ceva, inter quasdam scripturas reperta esset schedula in dimidiato folio continens octo versiculos, in quibus, nulla facta pia dispositione, nullaque plurium nepotum ex fororibus, vel amicorum, & familiarium, facta mentione, hæres liberè scriptus reperiebatur Abbas Ceva, qui per partes supponebatur remotus transversalis; Hinc orta lite inter ipsum, ac venientes ab intestato, postquam ab istorum aliquibus, imprudenter aliquæ minus laudabiles viæ tentæ sunt; Assumpta disputatione civili in particulari Congregatione per Papam deputata, prodit sententia favorabilis venientibus ab intestato, inter quos aderat Religiosus professus in ordine Prædicatorum, pro quibus Ego scribebam; Commissaque causa appellationis alteri, Congregationi pariter deputatæ, concordia controversiæ finem dedit.

Tres inspectiones in hujusmodi causæ disputatione habitæ sunt, prima scilicet, an in testamentis Cardinalium vigore consueti Indulti Apostolici, sufficiat sola schedula privata, ejusdem Cardinalis manu subscripta, vel conscripta, sine aliquo testium interventu, vel saltem etiam duo testes requirantur; Altera, posito quod sola schedula sufficeret, quomodo illa recognoscenda sit, atque de ejus identitate constare debeat; Et tertia, posito quod sit benè recognita, ita ut non dubitetur eam esse per indultarium scriptam, & subscriptam, an ad validum, ac perfectum testamentum, illa sufficiat, quæ simpliciter reperta sit in arca, vel in scrinio, seu inter scripturas testatoris, vel potius extrinsecæ probationes requirantur determinatæ voluntatis, quodque ea redacta esset ad actum testandi.

Quoad primam, cæteri provenientibus ab intestato Scribentes (totam vim iuxta modernum usum constituentes in auctoritatibus), fundamentum principale faciebant in auctoritate *Saliceti in l. si quando num. 4. Cod. de inoff. testam.* ubi excitata quaestione, an per Papæ privilegium, remissa cenfea-

enseatur solemnitas juris civilis tantum, vel etiam illa juris canonici, de qua in cap. cum esse, & cap. relatum de testamentis, consideratis hinc inde rationibus, concludit, remissam etiam censi solemnitatem juris canonici, sed quod duo testes ad minus requiruntur ad probationem, non autem ad veritatem; Et ex qua Saliceti auctoritate, idem in terminis individualibus testamenti Cardinalium firmat *Barbaria in tract. de praesentia Cardinalium quest. 4. num. 9. inter tract. magn. tom. 13. par. 2. fol. 77.* ubi concludit, quod solemnitatem juris canonici servare tenentur, quod etiam habetur apud *Andreas. controu. 309. num. 14.*

Econversò scribentes pro testamentario, se fundabant in eodem Saliceto dicente, utriusque juris solemnitatem remissam censi, solamque probationem naturalem sufficere, & licet ipse eam exemplificet in duobus testibus, nihilominus id procedit, quando schedula non adest, sed ad testes probatio restringitur; Posito enim principio, quod omnis solemnitas remissa sit, solaque probatio naturalis requiratur, tunc qualibet probandi species admittenda est, unde propterea, in actibus inter vivos, schedula propria manu conscripta, & recognita producit eandem probationem, quam duo testes, & econtra.

Et in terminis specialibus testamentorum inter liberos, vel ad pias causas, in quibus omnis solemnitas juris positivi remissa est, solaque naturalis probatio sufficit, quamvis in jure exemplificetur probatio per duos testes, receptam tamen est, etiam schedulam propria manu scriptam, vel subscriptam, tanquam aequipollentem probationem in utroque testamento sufficere, ex deductis apud *Buratt. decis. 473.* & habetur infra in materia testamentorum ad pias causas, *disc. 14.*

Et in eisdem in terminis specialibus testamenti Cardinalium per solam schedulam privatam, adducebant auctoritatem *Rota doc. 713. p. 1. & dec. 411. p. 4. rec.* ubi de testamento Cardinalis Rusticucci; Et *decis. 131. post primum volumen conf. Farinac.* ubi de testamento Cardinalis Cusani, super quo habetur altera decisio non impressa *Mediolanen. 4. Februarii 1600. coram Iusto;* Atque super his auctoritatibus, hinc inde insistebatur.

Mihi ad veritatem reflectenti, placebat hæc secunda opinio, (cui verè Saliceti auctoritas assistit) dum species probationis per duos testes, demonstrativè potius, quàm taxativè stare videtur; Et fortius attenda ratione; Cum enim de jure non dubitetur, ut Princeps remittere possit quamcumque juris positivi solemnitatem, hinc proinde, ista sublata, atque remanente solo jure naturali, nil prohibet quin per unam, vel alteram speciem hæc probatio fieri possit; Potissimè quia in plerisque indultis exprimi solet, ut sola schedula sufficiat, etiamsi nullo teste munia sit.

Quamvis enim, Scribentes pro venientibus ab intestato, in diversa formula in isto controverfo indulto non contenta, magnum constituerent fundamentum ratione discretivæ, quod scilicet ubi Papa voluit dixit &c. Attamen mihi id non placebat, quoniam hæc potius videtur expressio ejus, quod de jure inest; Si enim quæcumque juris positivi solemnitas remissa est, atque res redacta ad terminos probationis naturalis, ergò sufficit ut ista in una, vel altera specie habeatur; Testes autem, seu alia adminicula cum schedula rectè considerantur, non pro solemnitate, vel forma, sed pro majori certitudine, seu concludenti probatione veritatis scripturæ, seu determinatæ voluntatis, quodque illa

*Card. de Luca P.I. de Test.*

schedula redacta esset ad actum testandi, juxta secundam, & tertiam inspectionem, de quibus infra.

De decisionibus autem Rotæ pro testamentario ut supra deductis, observabam nullam rationem in proposito habendam videri, cum in duabus primis agentibus de testamento Cardinalis Rusticucci, disputatum non esset de hoc puncto, sed habita schedula pro certa, & indubitata, sola quæstio erat super quadam interlineatione, an ademptionem causaret; Alia autem duæ decisiones in *Mediolanen.* agentes de testamento Cardinalis Cusani, neque punctum præcisum percutiunt, dum in eo casu agebatur de testamento ad pias causas ad favorem magni Hospitalis Mediolani condito, super quo etiam scripserunt *Binius conf. 204. lib. 3.* atque ad aliud propositione *Jacob. Gall. conf. 60.*

Atque ultra piæ causæ favorem, illius schedulæ veritas comprobata remanebat ex attestatione scriptoris, qui fuerat Cardinalis testatoris à secretis; Ideoque loquendo pragmaticè, potius decisiones prædictæ poterant retorqueri, sed ratio est, quæ stringit ut supra; Unde quamvis in causæ defensione alii pro hac parte scribentes, majus, ac ferè totum fundamentum in hoc motivo constituerent, me tamen semper fuit opinio, ut parùm in eo insistendum esset, utpotè minùs tuta, quamvis ex infra deducendis in sequentibus inspectionibus, probabiles crederem partes venientium ab intestato.

Quoverò ad secundam inspectionem, super perfecta scilicet probatione naturali resultante à sufficienti recognitione hujusmodi schedulæ, adeò ut certi redderemur, quod à testatore conscripta esset, non autem, ejus caractere imitato, supposita; Alia probatio pro testamentario non habebatur nisi illa per testes habentes notam manum testatoris, inter quos in secunda instantia plures viri qualificati inducti fuerunt; Atque pro eodem testamentario Scribentes insistebant, quod hujusmodi species probationis, saltem de Curia stylo sufficeret, ex decisionibus, & auctoritatibus inferius allegandis, cum aliis cumulatis præsertim per *Alrograd. jun. controu. 15. cum sequen.* qui erat unus ex scribentibus pro testamentario.

Super hoc autem, scribens Ego pro venientibus ab intestato, observabam procedi cum aliquo æquivoco, pro quo tollendo, ac declarandis auctoritatibus, quæ indigestè hinc inde deducebantur, advertendum esse dicebam, duas hujusmodi schedularum species haberi, quarum una est habens in genere certum primordium veritatis, altera verò non.

Prima species consistit in illas schedulas, ad quam penès tertium, vel in certo loco existentem, testator relativè ordinat testamentum, quod vocamus nuncupativum, nuncupatione implicita, juxta testandi formulam originatam, ex traditione *Bart. in l. si ita scripsero ff. de condit. & demonstr.* (ut propriè testatus fuit in Conclavi Cardinalis Carafa, de cujus testamento habetur *disc. 11.*) & tunc schedula dicitur habere certum primordium veritatis, quoniam constat de certa voluntate testatoris, quod testari voluerit, quodque adsit schedula penès tertium, vel in designato loco existens, unde propterea sola quæstio cadit super recognitione individui, an scilicet ea, quæ à tertio exhibetur, vel in loco designato reperta est, sit eadem, de qua testator est loquutus; Istoque casu, quidquid teneant *Paris. Cyriac. Gratian.* & ceteri nimis rigorosi censesores, de quibus *disc. præced.* probabilis est, hujusmodi identitatis probationem, vel per testes habent-

De LUCA  
de  
testamentis  
et ut  
cvi  
3

habentes notam manum, vel per comparationem, aliasque adminiculativæ probationis species sequi posse, cum *Bart.* istius formulæ auctor adminiculis contentari videatur, dum ita habetur certum primordium veritatis, ex iis, quæ habentur *supra disc. 2. & in aliis*; Et in his terminis procedunt pleræque auctoritates, quæ tamen ad propositam facti speciem malè applicabantur, dum hoc certum veritatis primordium non aderat.

Altera schedulæ species est illa, de qua in præfenti, quia nempe testatore defuncto, in ejus scrinio, vel alio loco reperitur schedula testamentaria, quæ prætendatur ab ipso testatore conscripta, vel subscripta. nullo tamen concurrente certo primordio veritatis, ut in præcedenti; Et tunc inspecta juris communis dispositione, certum est, ut recognitio per testes habentes notam manum, vel per comparationem, utpotè fallacissima, & incerta, in adeo suspecta materia non sufficiat, ex iis, quæ plenè deducuntur per *Cyriac. controv. 444.* cujus dicta, difficultatem patiuntur in præcedenti specie, quando scilicet certum habetur veritatis primordium, omninò tamen solida, ac vera fuit in hac secunda specie; Ac etiam in eisdem terminis testamentorum firmant congesti per *Rub. de restam. ad pias causas cap. 28. numer. 350. cum sequen.* Et generaliter etiam in actibus inter vivos *Soacc. de iudicis par. 2. cap. 11. numer. 966. cum sequen. & nu. 1134. cum sequen. Gait. de credito par. 2. cap. 8. numer. 2746. Menoch. de arbitrar. cas. 114 & tanquam absolutum admittitur in proximè allegandis decisionibus, quæ de stylo curiæ tantum admittunt, ut etiam in testamentis, hujusmodi species probationis per testes habentes notam manum intret; Idque verum, quamvis probatio esset sincera, & non contradicta, quia nempe testibus ita deponentibus nil in contrarium obstitaret, quoniam adhuc eorū sola depositio ad concludentem, ac perfectam probationem non sufficeret.*

Non negabant Scribentes pro testamentario, attenda nuda juris dispositione, præmissæ conclusionis veritatem; Eam tamen limitari dicebant ex recepto Curie stylo, qui originaliter inductus in apocis, vel epistolis familiaribus, aliisque scripturis privatis, etiam ad hujusmodi schedulas testamentarias extensus fuit, ut in specie de istis liquet ex *decis. Putei 18. de fide instrumentorum dec. 553. par. 1. & dec. 124. par. 2. divers. Cavaler. decis. 553. numer. 2. Burat. decis. 475. numer. 5. cum sequen. decis. 166. numer. 20. par. 8. & decis. 289. numer. 11. par. 10. rec. & in aliis, quæ frequenter habentur in terminis testamentorum ad pias causas, in quibus, vel inter liberos, præmissæ decisiones loquuntur.*

7 Verum dicto stylo etiam admisso, (cum sensu etiam veritatis), putabam applicationem ad hanc facti speciem omninò deficere, quoniam etiam in sensu dictarum decisionum, hæc sola probatio non sufficit, nisi etiam concurrant adminicula, quamvis ageretur de piis dispositionibus, ut liquet *d. decis. 553. par. 1. divers. numer. 1. decis. 24. numer. 3. par. 2. Cavaler. d. decis. 553. numer. 3. Burat. d. decis. 475. numer. 7. d. decis. 166. par. 8. cum aliis per Rub. d. cap. 28. numer. 385. cum sequen. & numer. 411. cum seqq.* Quod etiam in specie testamenti Cardinalium bene probari videtur per allegatas decisiones editas in *d. Mediolanen.* quoniam licet ageretur de dispositione ad pias causas, atque schedula sincerè per testes habentes notam manum, absque contradictione, recognita esset; Attamen porissimum fundamentum pro

testamenti validitate constitutum fuit in attestatio-  
ne Cardinalis Platti, qui voluntatis testatoris confessus, schedulam viderat penès eundem, ac etiam in depositione Secretarii, qui eam de ordine testatoris conscripserat.

Si ergo talis species probationis quamvis sincera, nullam habens contrariam probationem, vel contrarium adminiculum, in proposito non sufficit, nisi alia veritatis adminicula concurrant, multò minus sufficere poterat in hac facti specie, in qua non agebatur de pia dispositione, sed prophana, multaque concurrerant in contrarium urgentia in-  
verisimilitudinis indicia, de quibus infra, potissimum verò, quia urgebat in contrarium probatio per comparationem ex iudicio aliquorum peritorum, qui facta comparatione cum scripturis testatoris indubitatè veris, dicebant hanc esse potius imitatum, quam veram.

In concursu autem hujusmodi probationum, per comparationem scilicet, & per testes habentes notam manum, quamvis utraque fallax, ac periculosa sit, unde meritò sola, & de per se aliundè non bene adminiculata non sufficit, illa tamen per comparationem est magis legalis, ac efficacior reputatur; Tum quia lex eam cognovit, non autem cognovit alteram, ut liquet ex *l. comparationes C. de fid. instrum. & Auth. si contractus Cod. eod.* ubi Scribentes, de quibus *Cyric. d. controv. 444. Soaccia, Menoch. & Gait. ubi supra Farinac. in fragment. verbo comparationum. 495. cum seqq.* Et in terminis recognoscendi schedulam testamentariam *Alex. cons. 114. lib. 7.* Tum etiam quia illa legaliter, & naturaliter est magis certa, seu minus fallax; cum aliquando reputetur tantæ potentie, quod apta sit ad convincendos de falso testes deponentes vidisse scribere, ut *apud Farinac. & alios loco citat.* Igitur vel ista probatio quæ in contrarium urgebat, debebat alteram suffocare, vel data etiam earum æqualitate, indubitanter id sufficere debebat, ut una alteram destrueret, seu debilitante, nulla earum dici posset valida, & concludens.

Et ulterius, non solum scriptura prædicta efficacibus adminiculis munita non erat, sed plura in pondere, & numero nimis urgentia concurrerant per Scribentes in facto ponderata, atque ex processu desumpta, præsertim verò præ cæteris efficaciam videbantur, ea quæ deducebantur; Primò ex nimia brevitate scripturæ, ex qua falsitatis, & imitationis adminiculum resultat, cum nimium prolixa scriptura non sit de facili imitabilis, ut à contrario pro adminiculo veritatis ponderat *Ror. decis. 553. numer. 1. p. 1. divers.*

Secundò, quod hujusmodi testamentum, esset contrà, vel præter omnium testantium consuetudinem, omittendo illa procerimia spiritualia, & prudentialia, quæ ex communi usu in testamentis adfici solent, signum clarum quod id ita gestum esset, ex dicta ratione brevitas, in qua imitatio characteris, & confictio facilius sequi potest.

Tertiò, fortissimè ex maxima inverisimilitudine, quod testator tam magnas divitias ferè extraneo relinquendo, adeò negligere voluerit propriam animam, necnon tot sorores, nepotes, & conjunctos, quorum aliquos nimium diligebat, ac etiam amicos, & benevolos, & familiares, contrà communem omnium usum, potissimè dum assis erat affluentissimus, adeò ut cū decima & longè minori parte, absq; extranei heredis incommodo, prædictis omnib' bene, ac laudabiliter providere potuerit; Sicut enim verisimilitudo, veritatis imaginè habet, &

et est ejus magnum adminiculum, ita inverisimilitudo imaginem habet falsitatis, ejusque grave inditium praestat.

Quarto etiam fortissime, quod vir qui tenax, & gloriosus reputabatur, tam ingentes divitias ex nihilo cum propria industria, & parsimonia partas, ita liberè voluerit relinquere extraneo, qui ad dies, vel menses eas dissipare posset; Notoria enim, nimiumque frequens est avarorum, seu ambitiosorum consuetudo; relinquendi bona, majoratiibus, primogenituris, vel fideicommissis strictissime obnoxia.

Præsertim vero avarorum, vel quia sicuti viventes, cum propriam etiam corporis detrimento, bona conservare, & cumulare studuerunt, ita morientes, utpotè invidentes successoribus liberam fructuam, solent indifferetè illa viaculare; Vel quia credentes tantum humano modo carnis resurrectionem, ita student, cum fideicommissis, & prohibitionibus perpetuè conservationi bonorum, ut in die iudicii ea reperire valeant intacta; ita eoque prorsus improbabile videbatur, ut attentam qualitate testatoris, quantitate divitiarum, ac modo, cum quo illa parta fuerant, hujusmodi imprudens, & libera dispositio facta esset.

Quinto quia, inter scripturas magis importantes in serinio sub clave diligenter ab ipso testatore cultas, reperta fuit quaedam testamenti minuta satis benè extensa, per plures sapientes, de ipsius testatoris commissione revisa, in qua ultra consuetas pias, ac prudentes dispositiones, pro anima, pro conjunctis, benefactoribus, amicis, & familiaribus, continetur institutio hæredis cum erectione perpetuè primogenituræ, summo studio ordinata pro conservatione bonorum in familia; E conversò autem ista schedula supponebatur reperta in quadam arca sine clavi omnibus patente, contra omnem prorsus verisimilitudinem.

Sextò, ex insolito stylo testatoris circa modum loquendi, ut ex aliis ejus scripturis, & dispositionibus desumebatur.

Septimò ob maximam difficultatem, quam idem testator patiebatur ob chyragræ morbum, quo laborabat, vix & cum magno temporis intervallo faciendi solam subscriptionem, quam adhuc obliquam faciebat, & cum signis denotantibus scriptoris nimiam imbecillitatem; Ita verò schedula ex iudicio peritorum denotabat manum benè firmam, ac validam, ita ut impossibile videretur, eam à conscripto in tali statu sic extensè, ac rectè, & continuatè scribi posse.

Octavo, quia supponebatur testatorem asportasse secum in conclavi istam schedulam testamentariam in fœmoralibus semper retentam, spatio plurimum mensum, in quibus conclave duravit, & tamen pagina eam involvens erat nitida, nullatenus expurgata, vel lacerata, quod ex inspectione reputabatur impossibile, quamvis dicta scriptura recenta esset in fœmoralibus accurati, & politissimi juvenis, multò magis senis decerpiti, qui ob morbos chyragræ, & urinæ, semper fœmoralia expurcata tenebat.

Et nonò (ultra pleraque alia), quod in eadem nocte, qua morbo pressus obiit, pluries tam à confessorio, quam aliis requisitus, an vellet juxta facultates testari, vel diceret, an testari esset, eos omnes respuit, dicendo pluries verba per eum in aliqua indignatione proferrè solita.

E contra ponderabantur alia adminicula, magis tamen generalia, atque in pondere, & numero satis inferiora; Quod scilicet diligeret testamentarium;

*Card. de Luca P. I. de Test.*

Quod pluries dixisset velle pro eo emere Abbreviatoriam, immò & Clericatum Camera; Quod odio haberet aliquos ex nepotibus; Quod pluries dixisset velle ejus bona relinquere suæ familiæ, cum similibus, quorum aliqua præsertim ultimum jam dictum, relinquendi bona familiæ, potius retorqueri videbatur, atque confovebat quartam, & quintum adminiculum, de quibus supra.

Et nihilominus observabam opus non esse, ut hæc adminicula, quæ pro testamentario ponderabantur, essent minora, adeo ut à contrariis suffocarentur, sed sufficere, ut omnia hinc inde confluentia essent æqualia, ut ejus invicem conquassatis, vel debilitatis, exinde resultaret, ut non adessent efficacia adminicula, cum quorum præsidio, schedula ita parum tute recognita, concludentem fidem mereretur, ut propter eam fundata remaneret intentio venientium ab intestato, qui vincunt per non jus testamentarii.

Præterea in ista materia ponderandi, seu metiendi, adminiculorum, ac probationum efficaciam; Dicebam certam, determinatamque regulam tradi non posse, atque stultitiæ speciem videri, decisiones, vel doctrinas in uno casu loquentes, ita simpliciter, ac in definitè cuiumque alteri applicare, cum totum pendeat ex individuorum casuum particularibus circumstantiis in simul ponderandis, quodque auctoritates loquentes de testamentis ad pias causas, vel inter liberos, ut præsertim est illa *Rota decis. 53. par. 1. & dec. 124. par. 2. divers. Pri. decis. 18. de fid. instrum. Cavaler. dec. 53. Burat. decis. 475.* cum similibus non benè ad rem applicantur.

Ubi enim agitur de testamento inter liberos, tunc nulla urget suspicio falsitatis, & machinationis, quoniam etiam sine testamento, ab intestato scripti hæredes successuri essent, unde potius quam quaedam distributionem continere videtur, quam dispositionem deferentem, id quod alias non competeret; Ideoque cessante causa falsitatis, cessat ea suspicio, quæ merito intrat, & consequenter dispositio majorem exigit certitudinem, quando inter eosdem notabilem inæqualitatem contineret, atque in his terminis loquitur *Alex. cons. 114. lib. 7.* contentus recognitione per solam comparationem, cuius auctoritas ex parte testamentarii nimium magnificabatur.

Idemque procedit in testamento ad pias causas, de quo (ut supra insinuatum est), loquuntur omnes decisiones, quas in his terminis habemus, admittentes recognitionem per testes habentes notam manum cum adminiculis, quoniam in hac specie duplex concurret ratio, ob quam levior probatio admittitur, una scilicet verisimilitudinis, quoniam satis verisimile est, ut homines ad æternam vitam cogitantes, pro redemptione peccatorum, ac animæ propriæ suffragio ad pias causas disponant; Et altera ex cessante privato notabili commodo, sine quo præsumendum non est, ut cum vitæ, ac animæ, & famæ detrimento, ac periculo, committantur illæ falsitates, & machinationes, quarum suspicionem lex habet in testamentis, quæ sint ad favorem extraneorum, spretis, animâ propriâ, consanguineis, amicis, & familiaribus; Potissime ubi agitur de nimis opulenta hereditate, quæ magnam mutationem status causet, dum tunc cessat præna ratio verisimilitudinis, ac etiam altera, quarum utraque potius urget in contrarium;

Ideoque nimium clarus error esse videtur, auctoritates loquentes de testamentis inter liberos, vel ad pias causas, seu etiam inter alios ab intestato venientes, etiam cum aliqua, non multum notabili, ac verisimili

De Luca  
de  
testamentis  
et  
c.

simili mixtura extraneorum, applicare ad hanc speciem, quamvis, & ista, quoad remissionem solemnitate, pariformiter cum illis tractanda esset, quoniam data etiam in hac parte æqualitate, ut scilicet, tam in una, quam in altera specie, sola probatio naturalis sufficiat, adhuc tamen ista, major in una, quam in altera specie desideranda est, juxta facti circumstantias, ex quibus major, vel minor suspicio urgeat ex facti qualitate, ad quam individuum, non autem ad regulas, vel doctrinas generales, mea est consuetudo exclamandi, ut reflecti debeat.

12 Hinc proinde rigorosæ solemnitates à jure positivo in ultimis voluntatibus introductæ, in proposito consideranda non sunt tanquam solemnitates ex sola auctoritate legis eas introducentis, sed tanquam remedia per quæ consulatur fraudibus, & machinationibus quibus, subjecta materia de facili subiacet, reflectendo ad rationem, seu finem ob quem lex eas introduxit; Et consequenter, ubi ex Principis indulto cessat juris positivi dispositio, adhuc consideranda est ejusdem juris ratio, ob quam, in una magis, quam in altera specie, (dato æquali privilegio), major, vel minor probatio desideranda est.

13 Optimè id probari observabam, combinando duas Decretales, quæ invicem pugnantibus videntur in cap. cum esses, & in cap. relatum de testamentis; In utraque enim tolluntur solemnitates à jure civili in testamentis introductæ, ex eadem ratione Divini oraculi, quod in ore duorum, vel trium stat omne verbum; Et tamen (assignata eadem ratione), diversa emanat dispositio, quia in cap. relatum, ubi agitur de dispositionibus ad causas pias, sufficiunt duo testes ordinarii; Et in cap. cum esses, ubi de prophanis, desiderantur duo testes, & parochus, in ejus locum communis DD. traditio subrogavit duos alios testes, quos omnes voluit integros, cum eo rigore, de quo infra disc. 25. & sic in utroque eadem est ratio, & tamen dispositio est diversa.

Quare ingeniosè Butr. in eodem cap. cum esses, dixit, quod etiam in dispositionibus ad causas prophanas duo testes sufficere debeant, quoniam cum ex dicto divino oraculo in ore duorum stet omne verbum, non potuit Papa contra jus divinum statuere; Rejicitur tamen communi omnium calculo hæc assertio Butrii, qui remanet in ejus opinione singularis, quoniam, licet Papa non possit derogare Juri divino, attamen potest illud declarare, seu interpretari, desiderando majorem, vel minorem probationem, juxta facti qualitatem quæ majorem, vel minorem suspensionem producat, ut optimè Abb. in d. cap. cum esses in prima lectura num. 7. de testamentis, cum quo omnes transeunt; Idque manifestè probari videtur ex eodem oraculo, in quo superfluitas, neque in syllaba admitenda est, dum alternativè exigit duos, vel tres; Si enim generaliter, ac indefinite duo sufficerent, superflua esset tertii adjectio, quæ tamen mysteriosè facta est, quoniam ob facti circumstantias, non semper ordinaria probatio sufficit, vel necessaria est, sed quandoque imperfecta sufficit, quandoque verò rigorosa, & plusquam perfecta desideratur; Sic respectivè subjecta materia exigente.

14 Fortius in hac facti specie, ob magnam assis hereditarii quantitatem, ob quam ratione majoris utilitatis, facilius dicebam intrare suspensionem, quæ difficiliter cadit, ubi utilitas est modica, ex deductis per Farin. de falsitate quest. 153. num. 204. &

sequen. & num. 209. Et in terminis præcisè recognitionis per comparisonem, ut attendatur, quando agitur de modica re non excedente libram auri, secus autem hujusmodi excessu concurrente est text. in aurb. at si contractus Cod. de fid. instrum. & ponderat Cyriac. contrrov. 444. num. 91. Atque in proposito majoris, vel minoris utilitatis habetur sæpius ponderatum in aliis supra, & infra.

Scribentes pro testamentario, supponendo, quod per eam recognitionem, quæ nemine citato in ipso instanti mortis testatoris facta erat per testes habentes notam manum, perfectè & concludenter istius intentio jam fundata esset; Nimum insistebant in eo, quod venientibus ab intestato, qui excipiendo testamentum impugnabant, incumberet onus perfectè, & concludenter probandi oppositam non veritatem, ex regula, quod reus dicitur in sua exceptione actor juxta theor. Bart. in l. admonendi num. 50. ff. de jurejur. quam cæteri sequuntur.

Verum motivum continere videbatur claram fallaciam; Id enim rectè procedit, quando jam actor concludenter, ac perfectè suam intentionem fundavit, cum tunc reus volens jam probatam actionem elidere, cum sua exceptione, in ista dicatur actor, concludenti probationi obnoxius; Secus autem ubi probatio ex parte actoris est imperfecta, atque reus conventus habet fundatam intentionem in dispositione juris, solumque exceptiones deducit ad infringendas probationes actoris, dum adhuc sunt in fieri, atque ad impediendum, nè illæ nascantur, seu ad perfectionem deducantur, cum tunc non sit destruere, vel elidere probationem jam factam, sed impedire faciendum, quo casu intrat altera vera, & recepta propositio, de qua Mandell. conf. 451. num. 3. Surd. conf. 505. num. 6. Merlin. decis. 597. num. 34. & cæteri, ut reo sufficiat offuscare, ac dubias reddere probationes actoris, atque ita distinguendo bene habetur in Toletana Decimarum de Cappilla 2. Martii & 4. Decembris 1648. coram Verolpio impress. dec. 158. & 270. part. 10. recent. & sæpius.

16 Ista verò theoretica sic stante; Quatenus pertinet ad applicationem in subjecta materia, Tunc prior pars distinctionis procederet, quando ageretur de testamento, quod ex sola sui facie, absque alio extrinseco adjutorio esset validum, ac perfectum, ut est illud, quod in forma instrumenti publici per Notarium, rogatum est; Tunc enim, quia publicum instrumentum facere dicitur probationem probatam, idcirco testamentarius absque alia probatione suam intentionem perfectè fundatam habet, ideoque venientes ab intestato, qui actum, vel ex capite falsitatis, vel dementiæ, seu coactionis, alioque defectu illum destruere volunt, concludenter probare debent suæ oppositionis fundamentum, ut præsertim infra disc. 38. & 39. Secus autem ubi agitur de scriptura privata informi ex sui facie imperfecta & nullius fidei, nisi formiter verificetur, cum tunc absque dubio versetur in secunda parte distinctionis; Neque dicta recognitio habenda videbatur in consideratione, dum absolutum est, ut quoties agitur de testamento per scripturam privatam, recognitio fieri debeat citatis venientibus ab intestato ex deductis disc. 4. & in aliis, ideoque fallacia erat in applicatione.

Demum quoad tertiam & ultimam inspectionem, quod scilicet, data etiam veritate dictæ schedulæ, ita ut ex Angeli revelatione certi essemus, quod illa scripta esset à testatore; Adhuc dicebam id non sufficere, nisi concurrat probatio super

super voluntate jam perfecta, & determinata, quæ redacta esset ad terminum, seu actum testandi, cum sæpius huiusmodi scripturæ fieri soleant ad præparationem futuræ voluntatis adhuc ambulantis; Adeo ut etiam in testamentis ad pias causas, in quibus (remissis omnibus solemnitatibus juris positivi) sufficit sola probatio naturalis, adhuc tamen exigatur ista perfectio, quam favor piæ causæ non supplet juxta *conf. 119. Oldrad.* magis communiter receptum, ex iis, quæ pluries habentur hoc eodem titulo præsertim *disc. 13.*

Ideoque non sufficit, quod certitudinaliter constet de veritate schedulæ, nisi etiam dictæ determinatæ voluntatis probatio saltem præsumptiva ex vehementibus adminiculis, & conjecturis deducta concurrat; Ut in eisdem terminis dispositionis ad pias causas probatur ex deductis in *Romana hereditatis 4. Maii 1656. coram Meltio,* & eadem ejus revocatoria *14. Januarii 1661. coram Verespio,* ex deductis *infra disc. 13. & seq.*

Cum enim in dictarum decisionum casu, in arca morientis ex improvise, reperta esset schedula testamentaria in niidum redacta, & in forma actus perfecti, cum die, mense, & anno, cui etiam adjuncta erat minuta, seu schedula præparatoria, atque indubitatum esset illam esse conscriptam propria manu defuncti, quam ab intestato venientes non impugnabant, nullaque concurreret suspicio, atque ageretur de dispositione ad pias causas; Adhuc tamen de testamenti validitate nimium dubitatum fuit, ex dicto capite imperfectionis, seu non probatæ voluntatis determinatæ.

Atque in specialibus terminis schedulæ testamentariæ Cardinalis habentis Indultum, id ex recenti praxi nimis clarè probari observabam ex testamento Cardinalis Carafæ, de quo *disc. 1.* Cum enim hic antequam conclave ingrederetur, schedulam testamentariam, satis piæ ac prudenter quoad substantiam, (licet infeliciter explicatam quoad modum) ordinasset, prævia etiam minuta, seu scriptura præparante, utramque relinquendo benè custoditam in serinio, in quo sub clave res magis pretiosas, atque scripturas majoris importantiæ retinebat, adhuc tamen non exinde credidit se testatum esse, quoniam in conclavi, agnoscendo se morti proximum, accessit Notario & testibus pro futuro testamento ordinando, declaravit se testari relativè ad dictam schedulam; Ergo istius sola verificatio de facto non sufficit, ni etiam concurrat probatio saltem adminiculativa dictæ determinatæ voluntatis deventæ ad terminum, seu actum testandi.

Hæc autem probatio in præfenti non videbatur adesse, imò potius excludebatur ex plerisque adminiculis in præcedenti inspectione ponderatis super suspitione, seu non veritate schedulæ, illo præsertim, quod inter scripturas neglectas, dicta schedula teneretur in arca sine clavi; Ideoque ubi ad excludendam, materiam objectivam, & criminofam dictæ adminicula reputanda non essent sufficientia ad convincendam non veritatem; Satis tamen considerabilia videbantur ad hunc effectum excludendi perfectionem, seu impediendi perfectionis probationem; Ac propterea duo æquè principales defectus concurrere videbantur, quorum quilibet sufficeret, multo magis eis insimul concurrentibus.

Ponderabam item, quod alias infelix esset conditio Cardinalium, aliorumque habentium huiusmodi Indultum, quoniam in odium potius illud retorqueretur, dum ita non possent Indultarii eorum futuras ultimas dispositiones præparare, ac facere illas minutas, quæ etiam pluries reiterari solent;

Ac ulterius magis subjacent Principes, & Magnates imitationi eorum characteris, ob peritissimos aulicos, & ministros, qui adeo frequenter illum præmanibus habent; Ideoque de facili absque animo testandi, decederent testati ad favorem eorum quos noluerunt, istaque indulta retorquerentur in odiù, ut etiam occasione *S. C. Liboniani,* in altero testamento Cardinalis ponderatur *infra disc. 8.*

Hæc deducebam scribendo in causa pro venientibus ab intestato, adhuc tamen ob facti circumstantias, ac materiæ dubietatem, & ex aliis prudentialibus motivis, laudavi concordiam, isteque mihi visus est honestus, ac prudens causæ finis.

## ROMANA HÆREDITATIS DE JUSTINIANIS

PRO

MARCO ANTONIO JUSTINIANO

CUM

FLORAVANTE MARTINELLO.

*Casus decisus per Rotam pro Martinello.*

De eadem materia testamenti conditi per Cardinalem, cum simplici schedula, in vim Indulti, quando dicatur validum, & habile ad revocationem prioris testamenti conditi ad formam juris civilis cum solemnitatibus; Et de differentia inter bona patrimonialia, seu aliàs ex causa temporali quæsitæ, & alia obventa ex bonis ecclesiasticis.

SUMMARIUM.

- 1 **F**acti series.
- 2 **P**er testamentum validum licet absque solemnitatibus revocatur primum, licet solemnitate, habeat.
- 3 **A**n testamentum evanescat per lapsum decennii, & quando.
- 4 **P**onderantur conjectura, ex quibus primum testamentum censetur habitum pro revocato & neglecto.
- 5 **B**ona Clericorum dicuntur militaria ad differentiam patrimonialium, quæ dicuntur paganica, & de illorum differentia ad effectum testandi.
- 6 **D**e prohibitione testandi in Clericis, & Indultis Cardinalium, an capiant bona ecclesiastica.
- 7 **C**ardinales gaudent in materia testamentaria omnibus privilegiis militum.
- 8 **I**n testamentis Cardinalium non attenduntur subtilitates juris, sed spectatur sola veritas naturalis.
- 9 **D**e duplici patrimonio clericali, & quomodo ecclesiasticum debeat regulari.
- 10 **P**onderatur simile de testamento militari.

B 4

DISC.